

Ortaokul Öğretmenlerinin Öğrenci Velilerinden Beklentileri¹

Oksana MANOLOVA YALÇIN, Aygul NURYEEVA
Erciyes Üniversitesi

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, ortaokulda eğitim almakta olan öğrencilerin daha nitelikli eğitim alabilmeleri için öğretmenlerin öğrenci velilerine yönelik beklentilerinin neler olduğunu saptamaktır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji modeli uygun görülmüştür. Araştırmanın çalışma grubunu, Ankara ili Çankaya ilçesine bağlı resmi ortaokulda 20 ve özel ortaokulda görev yapmakta olan 20 ortaokul öğretmeni oluşturmuştur. Araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmış, görüşmeler yüz yüze yapılmış ve içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Verilerin analizi sonucunda ortaokul öğretmen görüşleri “veli-çocuk ilişkisi”, “veli-öğretmen ilişkisi” ve “veli-okul ilişkisi” olmak üzere üç ana temada toplanmıştır. “Veli-çocuk ilişkisi” ile “veli-öğretmen ilişkisi” temaların istenen ve istenmeyen davranışlar olmak üzere iki alt kategorisi saptanmıştır. “Veli-okul ilişkisi” temasında ise sadece istenen davranışlar olduğu saptanmıştır. Ortaokul öğretmenlerinin veli-çocuk ilişkisine yönelik temasında “çocuğun derslerini takip etmeli, çocuğuna sorumluluk vermeli, çocuğuyla yakından ilgilenmeli ve çocuğun teknoloji kullanımını kontrol altına almalı”; veli-öğretmen ilişkisine yönelik temasında “öğretmenle iş birliği ve iletişim içinde olmalı, saygı duymalı”; veli-okul ilişkisine yönelik temasında da “veli toplantılara devamlı katılım sağlanmalı” ifadeleri sıklıkla ifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Beklenti, ortaokul, öğretmen, veli

Gönderim: 01.06.2022

Kabul: 09.08.2022

Yayımlanma: 30.09.2022

Sorumlu Yazar:

Aygul NURYEEVA

aygulnuriyewaa@gmail.com

Önerilen Atıf

Nuryeeva, A. & Manolova Yalçın, O. (2022). Ortaokul öğretmenlerinin öğrenci velilerinden beklentileri. *Öğretmen Eğitimi ve Öğretim*, 3(2), 63-80. <https://doi.org/10.55661/jnate.1124413>

¹Bu çalışma birinci yazarın danışmanlığında ikinci yazarın “Ortaokul Öğretmenlerinin Öğrenci Velilerinden Beklentileri” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Expectations of Secondary School Teachers From Parents of Students²

Oksana MANOLOVA YALÇIN, Aygul NURYEEVA
Erciyes University

ABSTRACT

The purpose of this research is to determine what the teachers' expectations are for the parents of the students so that the students who are studying in secondary school can receive a more qualified education. In the research, the phenomenology model, one of the qualitative research methods, was deemed appropriate. The study group of the research consisted of 20 secondary school teachers working in public secondary schools and 20 private secondary schools in Ankara province Çankaya district. The data of the research were collected with a semi-structured interview form, the interviews were made face to face and analyzed by content analysis method. As a result of the analysis of the data, the opinions of secondary school teachers were gathered under three main themes: "parent-child relationship", "parent-teacher relationship" and "parent-school relationship". Two sub-categories of the themes of "parent-child relationship" and "parent-teacher relationship" were identified as desirable and undesirable behaviors. In the theme of "parent-school relationship", it was determined that there were only desired behaviors. In the theme of the secondary school teachers' parent-child relationship, "they should follow the child's lessons, give responsibility to the child, take care of the child closely and control the child's use of technology"; in the theme of the parent-teacher relationship, "they should cooperate and communicate with the teacher, respect"; In the theme of the parent-school relationship, the statements "continuous participation of parents in meetings" were frequently expressed.

Keywords: Expectation, secondary school, teacher, parent

Received: 01.06.2022

Accepted: 09.08.2022

Published: 30.09.2022

Corresponding Author:

Aygul NURYEEVA
aygulnuriyewaa@gmail.com

Suggestion Citation

Nuryyeva, A. & Manolova Yalçın, O. (2022). Expectations of secondary school teachers from parents of students. *Teacher Education and Instruction*, 3(2), 63-80. <https://doi.org/10.55661/jnate.1124413>

²This study was adopted by the masters thesis of the second author with the help of the first author.

GİRİŞ

Hızla değişen ve gelişen günümüze ayak uydurabilmek ancak kaliteli bir eğitimle mümkündür. Öğrencilerin kaliteli eğitim alabilmeleri iyi bir okul ve öğretmenlerin işini benimseyerek yapmaları önemli bir etkidir. Aynı zamanda Karaçöp'ün de (2020) belirttiği gibi çocukların öğrenmeleri sadece okul sınırlarında gerçekleşmediği gibi tüm yönleriyle gelişmeleri de sadece ev ve ailesiyle sınırlı değildir. Çocuklar okulda, aile ortamında hem de diğer sosyalleşme ortamlarında görerek, yaşayarak edindikleri deneyimler yoluyla öğrenir, gelişir ve bu gelişmeyi sürdürürler. Çocukların nitelikli birey olarak yetişmeleri sürecinde en az buldukları ortamlar kadar o ortamda beraber vakit geçirdikleri kişilerin de önemi büyüktür. Çocukların hayatlarında başta aileler olmak üzere diğer aile fertleri, öğretmenleri ve çocuğun içinde bulunduğu çevredeki bireyler çocuğun sağlıklı gelişim sağlamasında önemli etkenlerdir. Tüm bu faktörler arasında çocuğun doğumundan itibaren yaşamının her aşamasında yer alan ve çocuğun kişilik gelişiminde örnek aldıkları veliler daha fazla ön plana çıkmaktadır. “Anne ve babalar çocukların sürekli ve sonsuz öğretmenleridir” anlayışı bu önemi açıkça ortaya koymaktadır. Çocukların gelişiminde ve öğrenim sürecinde önemli rol oynayan velilerle etkili bir iş birliği oluşturmak için onları öğretmenle iş birliği içinde olmaya isteklendirmek ve öğretmenlerin velilerden beklentilerini açıkça dile getirmeleri büyük bir önem taşımaktadır.

Eğitim-öğretim bir kamu hizmeti olup, gerçek anlamda bireylere yetenekler, bilgi, beceri ve değerler açısından eğitimin verildiği toplumsal kurumlar olan tüm okullarda gerçekleştirilir. Eğitimin verildiği bir okulda, eğitim-öğretim konusunda yeterli bilgisi yani alanın uzmanı olan öğretmenler ve diğer personeller bulunur (Aydın, 2021). Çocuğun eğitim hayatında en önemli role sahip bireylerin başında da öğretmenler gelmektedir. Öğretmen, öğrenciyi evladı gibi seven, saygı duyan yeri geldiğinde anne-baba yaklaşımı sergileyen, öğrencinin akademik başarısında en önemli payı olan kişidir. İşmen Gazioğlu ve Mertol İlgar (2018) öğretmenlerin, öğrencilerin kendilerini gerçekleştirme çabalarının desteklenip zenginleştirilmesinde önemli rolleri olduğunu vurgulamışlardır. Öğretmenlik, bir neslin devamını sağlayan ve toplumun gelişiminde önemli sorumluluklara ve stratejik önemine sahip olan bir meslektir (Gelişli, 2018). Bu bağlamda Özden (1999) bir toplumun gelişmesinde, toplumdaki sosyal barışın ve huzurun sağlanmasında, nitelikli insan gücünün yetiştirilmesinde, kişilerin sosyalleşmesinde, toplumun kültür ve değerinin gelecek kuşaklara aktarılması sürecinde öğretmenlere başrol düştüğünü vurgulamaktadır. Ancak öğrencinin gelişiminden sadece öğretmenlerin sorumlu tutulması yanlış bir tutumdur. Bu sebeple çocuğun eğitiminde, gelişiminde velilerin rolü de eşit oranda öğretmen kadar önemli bir yere sahiptir. Başarılı bir eğitim sürecinin gerçekleşmesi için veli katılımının hayati bir önem taşıdığını belirten Berger (1991) eğitime veli katılımının faydalarını: öğrencinin eğitime katılımında artış, okulu yarıda bırakan öğrencilerin sayılarında düşüş, öğrencilerin eğitime yönelik isteklendirilmesi ve davranışlarında gelişme, velilerin ve öğrencinin okula karşı olumlu bakış açısını, velilerin öğretmene karşı memnuniyetini sağlamakta olduğunu belirterek bu şekilde sıralamıştır. Dolayısıyla, velilerin okul faaliyetlerine katılımı, her öğretim kademesinde önemlidir (Aydoğan, 2007, akt. Erakin, 2019). Bu sebeple öğretmenlerin, öğrencilerinin kaliteli bir eğitim alabilmeleri için velilerden beklentilerinin neler olduğunu saptamak çalışmanın problemi oluşturmuştur.

Bir çocuk bir çevrede ne kadar uzun yaşar ve yaşadığı çevreyi ne kadar çok benimser ve severse, o çevrenin kültürünü ve ahlaki davranışlarını o kadar çok benimser. Benimsemeye ve taklide en uygun çevre ise, aile ortamıdır (Girişken, 2010). Çocuklarının bilişsel ve kişisel gelişiminde bu kadar etkili bir rol oynayan konumda olan velilerin, çocukları ile sağlıklı ve kaliteli bir iletişim kurabilmesi, onların başarılı bir öğrenci, sorumlu bir vatandaş ve çevresine karşı duyarlı bir insan olmasına katkıda bulunabilmesi için okul öncesi dönemden başlayarak çocuklarına iyi bir rol model olmaları gerekmektedir (Aslanargun, 2007). İlgili alanyazında ailenin eğitime katılımıyla ilgili farklı tanımlamalar bulunmaktadır. Jeynes (2005) aile katılımını, ailelerin çocuklarının eğitim süreçlerine ve deneyimlerine katılımı olarak belirtmiştir. Tezel Şahin ve Ünver'e (2005) göre ise aile katılımı, okulöncesi programına yarar sağlayacak doğrultuda hem velilerin kendi becerilerini hem de çocuklarının gelişim ve eğitimlerine katkıda bulunmaları için organize edilmiş etkinlikler bütünüdür. Hill ve Taylor (2004) ise aile katılımının çocuğun akademik çalışmalarına evde destek olmakla birlikte ailenin okulla ilgili işlerde gönüllü olmasını, okul çalışanları ve öğretmenlerle etkili iletişim kurmasını, okuldaki etkinliklere ve veli toplantılarına katılmasını da içerdiğini ifade etmişlerdir. Özdiç (2014) aile katılımını, eğitim-öğretim sürecinde çocukların ve velilerin ortak yaptıkları çalışmalar olarak

tanımlarken, Bierman vd. (2017) ise çocuğun gelişim ve öğrenme sürecini iyileştirmek için okul ve öğretmenle birlikte hareket eden velileri ve diğer aile üyelerini aile katılımı olarak tanımlamıştır. Aile katılımında amaç: ev ile okul arasındaki düzenli bağlantıyı sağlayarak çocukların gelişimlerinde ve eğitimlerinde birlikte hareket etmeyi sağlamak ve bu sayede bu süreci birbirlerini desteklemektir (Çamlıbel Çakmak, 2010). Ailenin eğitime katılımının önemi kadar, aile katılımının yararlarından da söz edilebilir. MEB Temel Eğitim Genel Müdürlüğü'nün yayınladığı Okul Öncesi Eğitim Programı ile Bütünleştirilmiş Aile Destek Eğitim Rehberi'nde (2013) aile katılımının çocuklar, veliler, öğretmenler ve okul açısından yararları olarak sıralanmaktadır. Velilerin çocuklarına yardımcı olmak için okulla ilgili faaliyetlerde bulunmalarını önleyen veya kısıtlayan faktörler aile katılımının önündeki engeller olarak ifade edilir. Bu engellerden bazıları: dil engelleri, öğretmen tutumları, zaman eksikliği, ailenin çalışma koşulları, yoksulluk, tek ebeveynlik, kültürel ve sosyoekonomik izolasyon, samimiyetsiz okul atmosferi, mahalle baskısı ve ailenin iş bulması gibi sorunlardır (Altshul, 2011; Carter, 2003; Mendez, 2010; Shah ve College, 2009; Washington, 2016; Vega, Moore ve Miranda, 2015; Vera vd., 2012. akt. Karaçöp, 2020). Engeller ailelerin çocuklarının eğitime katılma yeteneğini sekteye uğratar aynı zamanda bu engeller genellikle aileler için olumsuz sonuçlara yol açar (Karaçöp, 2020). Ayrıca ilgili alan yazısında aile katılımına müdahale eden faktörleri belirlemeye yönelik çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Örneğin Tinkler (2002) aile katılımına müdahale eden faktörleri beş kategoride saptamıştır. Bunlar: okul ortamı, kültür ve dil, velilerin eğitim düzeyi, psikolojik sorunlar ve lojistik konulardır (para, zaman ve koşullar). Dolayısıyla, velilerin okul ile iş birliğine girerek, hizmetlerin planlanmasından karar verilmesi sürecine kadar pek çok etkinliklerde temel rol oynamaları eğitimin olmazsa olmazları haline gelmiştir. Bunlar: eğitim programlarının niteliğini arttırmak ve başarısını sağlamak için bilgilendirme toplantıları, bireysel görüşmeler, konferanslar, telefon görüşmeleri, okula geliş-gidiş zamanları, haber mektupları, ailelerle yapılan yazışmalar, duyuru panoları, aile kitaplığı, kitapçıklar, bültenler, dilek kutuları, çevrimiçi uygulamalar (e-posta, web sayfası vb.), ev ziyaretleri, broşürler, gelişim dosyaları (Portfolyo) vb.

Çocuğun kişilik oluşumunda ve gelişiminde aile etkisi oranının, diğer tüm etkenler içerisinde yaklaşık yüzde 50 değerine sahip olması, yaşamı boyunca belirgin olacak davranışların ve alışkanlıkların oluşumunda veli rolünün önemini daha net bir şekilde ortaya koymaktadır. Gelişim uzmanlarının ve eğitim bilimcilerin özellikle vurgu yaptığı en önemli nokta, çocuğun okuldaki başarısı ve sosyal gelişiminde biyolojik, bilişsel ve psiko-sosyal durumları önemli olmaktadır. Bunun yanı sıra da çocuğun ne tür anne-baba tutumlarının baskın olduğu bir aile ortamında yetişmiş olduğudur (Aslanargun, 2007).

Çocuğun eğitimi, aile ve okul arasında paylaşılan bir sorumluluktur. Çocuğun başarısı, velilerin çocuklarının eğitim ortamına ne kadar erken katıldığına ve ne denli özenle yaklaştığına bağlı olmaktadır. Velilerin eğitime katılımı, ev ve okul arasındaki iş birliğinin devamlılığını sağlamakta ve bununla birlikte kazanılan bilgi ve becerilerin pekiştirilmesinde hem de eğitimde sürekliliğin sağlanması sonucu başarının artmasında etkilidir (MEB, 2013). Velinin eğitime katılımını olumlu veya olumsuz yönde etkileyen çeşitli nedenler mevcut, fakat bu nedenlerden en temeli velinin çocuğuna karşı ilgisi olmaktan geçer. Goodall ve Vorhaus (2011) velilerin çocuklarına yönelik ilgilerinin önemini şu şekilde sıralamaktadır:

- a) Veliler çocuklarının eğitimi ile ne kadar çok ve içten ilgilenirlerse, çocuklarının eğitim alanında başarılı olma olasılığı o kadar yüksektir.
- b) Okul gelişimi ve okul etkililiği araştırmaları, veli ilgisinin öğrenci başarısını güven altına almada temel faktörlerden biri olduğunu göstermektedir.
- c) Gelişen ve gelişmeyi süreklilik olarak üstlenen okullar toplumla uyum içerisinde olur ve velilerle güçlü bağlantılar kurarlar.

İlgili alanyazın taraması sonucunda, okulöncesi (Ayyürek vd., 2017; Avcı ve Akdeniz, 2021; Güzelyurt vd., 2019; Kısa Ön, 2021; Manolova Yalçın vd., 2020) ve ilkökul düzeyinde (Acar Ünal, 2021; Balkar, 2009; Ersoy vd., 2010; Kulak, 2020; Kahraman, 2022; Şahin, 2011; Yıldırım ve Dönmez, 2008;) görev yapan öğretmenlerin velilere yönelik beklentilerinin değerlendirilmesini içeren araştırmalara ulaşılmış olup, ortaokul düzeyinde (Acar Ünal, 2021; Balkar, 2009; Çakır ve Yavuz, 2020; Şahin, 2011) görev yapan öğretmenlerin velilere yönelik beklentilerinin değerlendirilmesini içeren daha az araştırmaya rastlanılmıştır. Lindberg ve Demircan (2016) ortaöğretim okullarında aile katılımının değerlendirilmesi

konulu çalışmalarında, okulöncesi ve ilkokul eğitim kademesinde öğrenci, veli ya da öğretmenlerle yapılan çalışmaların yeterli sayıda mevcut olduğunu fakat ortaokul ve lise yıllarına özgü çalışmaların ise oldukça sınırlı olduğu sonucuna ulaşılmışlardır. Hâlbuki öğrencinin eğitim süresince en çok aile desteğine gereksinim duyulan dönemlerden biri, öğrencinin çocukluktan ergenliğe geçiş dönemi olan ortaokul dönemidir. Çünkü çocukluktan ergenliğe geçiş dönemi çocukta hem fiziksel hem de psikolojik açıdan temel değişikliklerin olduğu dönemdir. Bu dönemde karşı tarafla inatlaşma, bireyselleşme, özgürleşme ve kendi kararlarını kendi verme isteği, kötü alışkanlıkları deneme isteği, çabuk öfkelenme, sabırsızlanma, akranlarıyla kendini kıyaslama gibi özelliklerin sık sık görüldüğü yani kimlik kargaşası yaşandığı dönemdir. Bu doğrultuda tüm bu özellikler çocuğun akademik alanını da etkilemektedir. Bu yüzden ergenliğe geçiş dönemini sağlıklı atlatarak kaliteli eğitimi elde edebilmek için okul ve ailenin iş birliği içerisinde ilerlemesi sonucu olumlu sonuçları elde edilebilmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda bu çalışmanın genel amacı, 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Ankara ili Çankaya ilçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı resmi ve özel ortaokullarda görev yapmakta olan öğretmenlerin öğrenci velilerine yönelik beklentilerinin neler olduğunu saptamaktır.

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri elde etmek için kullanılan araçlar ve teknikleri hem de toplanan verilerin analizine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Ankara ili Çankaya ilçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı resmi ve özel ortaokullarda görev yapmakta olan ortaokul öğretmenlerinin öğrenci velilerinden beklentilerini saptamaya yönelik olan bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji modeli kullanılmıştır. Fenomenolojik modeli, bireyler tarafından farkında olunan ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olunmayan olgulara odaklanmaktadır. Dolayısıyla tümüyle yabancı olmayan aynı zamanda da tam anlamı kavranamamış olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için fenomenolojik modeli uygun bir araştırma zemini oluşturmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s. 66).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Ankara ili Çankaya ilçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı 20'si resmi ve 20'si özel okullarda görev yapmakta olan toplam 40 ortaokul öğretmenleri oluşturmuştur. Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan öğretmenler amaçsal örnekleme türlerinden olan tipik durum örnekleme yöntemine göre seçilmiştir. Bu örnekleme yöntemine göre, araştırma problemi ile ilgili olarak evrende yer alan çok sayıdaki durumdan tipik olan bir durumun belirlenerek bu örnek üzerinden bilgi toplanmasını gerektirir. Araştırmacı tipik bir durumu seçebilmek amacıyla konuya ilişkin bilgisi olan kişilerle iş birliği yapar, durum hakkında ön bilgi toplar ve sonunda çalışacağı tipik duruma karar verir (Büyüköztürk vd., 2020, s.94). Katılımcıların profili araştırmacı tarafından belirlendikten sonra bu profile uyan herkes amaca yönelik örneklem türünde yer verilmiştir.

2021-2022 eğitim-öğretim yılında Ankara ili Çankaya ilçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı resmi ve özel ortaokullarda görev yapmakta olan ve görüşlerine başvurulmuş öğretmenlere ilişkin bilgilere Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tablo 1. Öğretmenlerin çalıştığı okul türü, eğitim durumu, cinsiyeti ve mesleki kıdemlerine göre dağılımları

	Değişkenler	f	%
Okul Türü	Resmi Okul	20	50,0
	Özel Okul	20	50,0
Eğitim Durumu	Lisans	33	82,5
	Yüksek Lisans	7	17,5
	Kadın	34	85,0

Cinsiyet	Erkek	6	15,0
Mesleki Kıdemi (Yıl)	0-10 Yıl	14	35,0
	11-20 Yıl	10	25,0
	21 ve üzeri	16	40

Tablo 1'a bakıldığında, çalışmaya katılan ortaokul öğretmenlerinin %50'si resmi, %50'si de özel ortaokullarda görev yapmaktadırlar. Öğretmenlerin eğitim durumlarına bakıldığında; %82,5'i lisans, %17,5'i ise yüksek lisans eğitim durumuna sahip; cinsiyetlerine bakıldığında %85'inin kadın, %15'inin erkek; mesleki kıdemlerinin %35'i 0-10 yıl, %25'i 11-20 yıl ve %40'ının da 21 ve üzeri kıdeminde olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Araçları ve Teknikleri

Ortaokul öğretmen görüşlerine araştırmacı tarafından hazırlanmış yarı yapılandırılmış görüşme formu ile ulaşılmıştır. Bu görüşme tekniğinde bireyler, kendi iç dünyalarını açık bir şekilde tanımlamaktan çekinmezler ve görüşmede tüm sorular daha esnek ya da daha sınırlı düzeyde yapılandırılır (Batdı, 2021, s.212). Bu doğrultuda araştırmacı tarafından yapılan alanyazın taraması ve uzman görüşlerine başvurularak görüşme formu geliştirilmiş ve öğretmenlerle yüz yüze görüşme yapılmıştır. Veriler ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Araştırma katılımında gönüllülük esas alınmıştır. Katılımcı, öğretmen grubunu, araştırmanın amacı doğrultusunda verecekleri bilgilerin tamamen bilimsel amaçlı kullanılacağı hakkında bilgilendirmiştir. Öğretmenlerle görüşme öğretmenin çalıştığı okul ortamında sadece görüşmecisi ve araştırmacının olduğu sessiz bir ortamda gerçekleştirilmiştir. Görüşme kapsamında öğretmenlerden: (I) kişisel özelliklerine (kıdem, eğitim durumu, çalıştığı okul türü ve cinsiyet) ilişkin bilgi alınmıştır, (II) "Ortaokul eğitim döneminde kaliteli eğitimi elde etmek için öğrencilerinizin velilerinden beklentileriniz nelerdir?" şeklinde bir adet açık uçlu soru yöneltilmiştir ve alınan yanıtlara ilişkin anında sorulan sorular ile öğretmenlerin nitelikli veli davranışına ilişkin beklentileri ortaya çıkarılmıştır.

Araştırma kapsamında elde edilen verilerin geçerliği ve güvenilirliğini sağlamak amacıyla veriler: inandırıcılık, aktarılabilirlik, teyit edilebilirlik ve tutarlılık olmak üzere dört süzgeçten geçirilmiştir. Sönmez ve Alacapınar'a (2019) göre inandırıcılık, süreçlerin ve araştırma sonucunda elde edilen sonuçların açık, anlaşılır, tutarlı hem de diğer araştırmacılar tarafından onaylanabilir olmasıdır. Bu doğrultuda araştırma süresince elde edilen veriler kâğıda döküldükten ve rapor haline getirildikten sonra öğretmenlerle paylaşılmıştır. Öğretmenlere rapordaki bilgileri kontrol ederek gerekli gördükleri halde kendi istek ve görüşleri doğrultusunda değiştirebilecekleri belirtilmiştir. Aktarılabilirlik, doğru olan insan deneyimlerinin birçok yönden benzer başka durumlarda da doğru olabilmesi olasılığını ortaya çıkarır (Aydın ve Bayazıt, 2021, s. 189). Aktarılabilirlikte, olgular görelî, yerel, her saniye değişkenlik gösteren, yeniden yapılandırılan, tekrarlanamayan olunca nitel araştırmalardan elde edilen sonuçlar, benzer olay ve olgulara aktarılabilir, fakat tüm olgulara genellenemez. Bu bağlamda araştırmacı olguları, olaylarla ilgili ham verileri belirlenen tema ve kavramlara göre olduğu gibi, yorum katmadan okuyucuya sunması gerekmektedir (Sönmez ve Alacapınar, 2019). Bu araştırma sürecinde de elde edilen bilgilere yorum katılmamasına ve genelleme yapılmamasına özen gösterilmiştir. Yıldırım ve Şimşek'e (2021) göre, teyit edilebilirlik, ulaşılan sonuçları toplanan verilerle sürekli olarak teyit edilmesi ve bu çerçevede okuyucuya mantıklı bir açıklama sunulmasıdır. Bu araştırma bağlamında da elde edilen sonuçların okuyucuya mantıklı bir şekilde sunulmasına dikkat edilerek öğretmen görüşlerinden direkt alıntılarla örnekler sunulmuştur. Tutarlılık, nitel olarak yapılan bir araştırmanın kendi içinde kurallara uygun olarak yapılıp yapılmadığının, yöntemin uygun olarak kullanılıp kullanılmadığının belirlenmesi olarak ele alınabilir (Sönmez ve Alacapınar, 2019, s. 168). Bu araştırmada da tutarlılığının sağlanması yönünde süreç, uzmanlar (ikisi eğitim yönetimi ve denetimi, biri ortaöğretim uzmanı) tarafından takip edilmiştir.

Verilerin Analizi

Yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla öğretmenlerden toplanan veriler içerik analizi yöntemi ile çözümlenmesi yapılmıştır. Tutar ve Erdem'e (2020) göre, nitel içerik analizinin temel amacı, toplanan verileri açıklayabilecek soyut kavramlara (tema) ve ilişkilere ulaşmaktır. Araştırma kapsamında elde edilen verilerin genel içerik analizine başlamadan önce yapılacak analiz güvenilirlik yüzdesi kontrol edilmiş ve içerik analizinde güvenilirliğin belirlenmesi amacıyla genellikle kodlayıcılar arası tutarlılık hesaplanmıştır.

Bu araştırmada içerik analizinde güvenilirliğin belirlenmesi amacıyla güvenilirlik formülü kullanılmıştır ve öncelikle görüşme dökümleri yazılı hale getirilmiştir. Daha sonra hem araştırmacı hem de uzmanlar (ikisi eğitim yönetimi ve denetimi, biri ortaöğretim uzmanı) birbirinden bağımsız olarak öğretmenlere ait görüşme formlarının %20'sini okumuştur ve açık kodlama ile kodlanarak kodlar arası tutarlılık göz önünde bulundurulmuştur. Ardından da kodlanan veriler içeriklerine göre kategorileştirilmiştir. Sonraki aşamada ise, aynı kodlama yapıldıysa, "görüş birliği", farklı kodlama yapıldıysa "görüş ayrılığı" olarak işaretleyerek güvenilirlik yüzdesi ($\text{Güvenirlik} = \frac{\text{Görüş birliği sayısı}}{\text{toplam görüş birliği} + \text{görüş ayrılığı sayısı}}$), 80 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin analizi kapsamında her veri açık kodlama ile kodlanmıştır ve daha sonra da kodlar arasındaki ilişkiler de göz önüne alınarak kodlanan veriler içeriklerine göre kategorileştirilerek ve ana tema altında toplanarak açıklanmıştır. Araştırmada elde edilen ana temalar "veli-çocuk ilişkisine yönelik beklentiler", "veli-öğretmen ilişkisine yönelik beklentiler" ve "veli-okul ilişkisine yönelik beklentiler" olarak belirlenmiştir. Ayrıca her bir alt kategoride belirtilen kodla ilgili birkaç öğretmenin bu konuda fikir beyan ettiğine ilişkin frekans değerleri hesaplanmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde toplanan verilerin analizinden elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Ortaokul Öğretmenlerinin Öğrenci Velilerden Beklentilerine İlişkin Bulgular

Araştırmada ortaokul öğretmenlerin görüşlerine dayalı olarak belirlenen, ortaokulda kaliteli eğitimi sağlamak için öğretmen beklentileri "veli-çocuk ilişkisine yönelik beklentiler", "veli-öğretmen ilişkisine yönelik beklentiler" ve "veli-okul ilişkisine yönelik beklentiler" olmak üzere üç ana tema olduğu saptanmıştır. "Veli-çocuk ilişkisine yönelik beklentiler" ve "veli-öğretmen ilişkisine yönelik beklentiler" temalarının istenen ve istenmeyen davranışlar olmak üzere iki alt kategori olduğu, "veli-okul ilişkisine yönelik beklentiler" temasının ise sadece istenen davranışlar alt kategorisinin olduğu saptanmıştır.

Veli-Çocuk İlişkisine Yönelik Beklentiler

Öğretmenlerin en sık ifade ettikleri görüşlerden ulaşılan "veli-çocuk ilişkisine yönelik beklentileri" temasına ilişkin bulgulara Tablo 2'de yer verilmiştir.

Tablo 2. Veli-çocuk ilişkisine yönelik beklentilere ilişkin bulgular

<i>İstenen davranışlar alt kategorisi</i>		
Kod No	Kodlar	f
1	Çocuğunun derslerini takip etmeli	21
2	Çocuğuna sorumluluk vermeli	20
3	Çocuğuyla yakından ilgilenmeli	16
4	Çocuğunun teknoloji kullanımını kontrol altına almalı	10

5	Çocuğunun ödevlerini takip etmeli	9
6	Ev içinde disiplin sağlanmalı	9
7	Çocuğunu desteklemeli	9
8	Çocuğuyla beraber kaliteli zaman geçirmeli	8
9	Çocuğunu anlamalı	8
10	Çocuğuna kitap okuma alışkanlığı kazandırmalı	7
11	Çocuğunu sevmeli ve saygılı olmalı	5
12	Çocuğuna uygun ders çalışma ortamı sağlamalı	5
13	Çocuğuyla paylaşımcı ilişki sağlamalı	5
14	Çocuğunun arkadaş çevresini iyi tanımalı	5
15	Çocuğunu akademik olarak yetenekleri ve istekleri doğrultusunda yönlendirmeli	5
16	Çocuğunu tanımalı	4
17	Çocuk gelişimiyle ilgili bilgi sahibi olmalı	3
18	Çocuğunun fikirlerini önemsemeli	3
19	Çocuğunun okuldaki eğitimini evde desteklemeli	3
20	Çocuğun ders materyallerini temin etmeli	3
21	Huzurlu ev ortamını sağlamalı	3
22	Çocuğa değer vermeli	3
23	Çocuğu sosyal hayata hazırlamalı	3
24	Çocuğa rol model olmalı	3
25	Çocuğa saygıyı öğretmeli	2
26	Çocuğu kararlara dâhil etmeli ve yeri geldiğinde çocuğu ödüllendirmeli	2
27	Veli problemleri anlamalı ve çözüm odaklı olmalı	2
28	Çocuğunun vücut bakımına önem vermeli	2
29	Çocuğun öğrenmesini etkileyen ek kaynaklar kullanılmalı	2
30	Çocuğun okuldaki davranışları takip edilmeli	2

Tablo 2. Veli-çocuk ilişkisine yönelik beklentilere ilişkin bulgular (devamı)

<i>İstenen davranışlar alt kategorisi</i>		
Kod No	Kodlar	f
31	Çocuğa sevgiyi, hoşgörüyü, vicdanlı olmayı öğretmeli	1
32	Çocuğu çeşitli gezilere götürmeli	1
33	Çocuğu sahiplenmeli	1
34	Çocuğa güvenmeli ve takdir etmeli	1
35	Çocuğu mutlu birey olarak yetiştirmeli	1
36	Çocuğu bağımsız birey olarak yetiştirmeli	1
37	Çocuğa rehber olmalı	1
Toplam		189

İstenmeyen davranışlar alt kategorisi

Kod No	Kodlar	f
1	Çocuğunu okula sabah kahvaltısını yaptırmadan göndermemeli	3
2	Çocuğa karşı fazla korumacı olmamalı	3
3	Akademik başarı odaklı olmamalı	2
4	Çocuğunu başkalarıyla kıyaslamamalı	2
5	Çocuğuyla arkadaş olmamalı	2
6	Çocuğu yargılamamalı	1
7	Çocuğun eğitim hakkını engellememeli ve doğruluğu olmayan sıfatlarla seslenmemeli	1
8	Çocuğu eleştirmemeli	1
9	Çocuğa baskı yapılmamalı	1
10	Çocukla korku üzerine ilişki kurulmamalı	1
11	Veli özel sıkıntılarını çocuğa yansıtmamalı	1
12	Çocuğu rencide etmemeli	1
13	Oyunlar oynamasına engel olmamalı	1
Toplam		20

Tablo 2'ye bakıldığında, resmi ve özel ortaokulda görev yapmakta olan öğretmenlerin “veli-çocuk ilişkisine yönelik beklentileri” temasındaki görüşlerinin istenen davranış alt kategorisinde 37 kod 189 tekrar, istenmeyen davranış alt kategorisinde 13 kod 20 tekrar olmak üzere toplam 50 kod altında 209 defa tekrarlandığı görülmektedir. Öğretmenlerin velilere yönelik istenen davranışlar alt kategorisinde en çok tekrar edilen kod “çocuğunun derslerini takip etmeli” olarak yer almaktadır. Öğretmenlerden bazıları koda yönelik açıklamayı şu şekilde yapmışlardır; “*Veli çocuğunun derslerinin takibini yaparak çocuğun yapmadığı yerlere yardım etmesi gerekiyor*”. “*Sınav zamanları bazı öğrencilerimiz farklı dersin sınavına hazırlanabiliyorlar yani derslerini karıştırabiliyorlar velinin bu yüzden çocuğunun dersleriyle yakından ilgilenmesi gerekiyor*”. Öğretmenlerin istenen davranışlar alt kategorisinde en çok tekrar ettikleri kodlardan bir diğeri de “çocuğuna sorumluluk vermeli” şeklindedir. Öğretmenlerden bazıları bu görüşü şu şekilde açıklamışlardır: “*Velinin çocuğuna sorumluluk vermesi gerekiyor çünkü bazı öğrencilerimizin sorumluluk bilinci gelişmediği için derste ders çalışmak istemiyorlar. Sorumluluk bilinci gelişen çocuk zihinsel açıdan gelişir, pratik zekâsı artar ve olaylar arasındaki bağlantıları kurmayı başarabilirler*”. “*Veliler çocuklarını sorumluluk sahibi yapmalılar böylelikle çocuk neyi yapıp neyi yapmayacağını bilebilirler*”. İstenmeyen davranışlar alt kategorisinde en çok tekrar edilen kod “çocuğunu okula sabah kahvaltısını yaptırmadan göndermemeli” olurken, koda yönelik görüşlerini belirten öğretmenlerden bazıları görüşlerini şu şekilde bildirmişlerdir: “*Veli çocuğunu sabah okula aç karna göndermemesi gerekiyor bu durumda çocuk acılmaktan derse konsantre olamıyor*”. İstenmeyen davranışlar alt kategorisinde en çok tekrar edilen bir diğerkod” çocuğa karşı fazla korumacı olmamalı” şeklinde olurken, öğretmenlerden bazıları kodu şu şekilde ifade etmişlerdir: “*Veliler çocuklarının her istediğini yaparak fazla korumacı tavır sergilememeleri gerekiyor*”. “*Bazı öğrenciler şımarık veya bencil olabiliyor bunun nedeni de veli çocuğunun her istediğini yaparak korumacı olmasından kaynaklandığını düşünüyorum*”. Öğretmenlerin istenen davranışlar alt kategorisinde az ifade ettikleri kodlardan biri “veli çocuğu çeşitli gezilere götürmeli” şeklindedir. Bu görüşü belirten öğretmen koda yönelik açıklamayı şu şekilde yapmıştır: “*Veliler çocuklarını çeşitli gezilere götürmeliler çünkü gezinin insanı eğitime gibi sonucu var. Bu geziler dağ, deniz, müze veya şehir gezisi olabilir*”. İstenmeyen davranışlar alt kategorisinde az ifade edilen kodlardan biri de “veli akademik başarı odaklı olmamalı” şeklinde yer alırken koda yönelik öğretmen görüşleri şu şekilde yer almaktadır: “*Veliler çocuklarına karşı akademik başarı değil, hayat başarısına odaklanmalıdır*”.

Veli-Öğretmen İlişkisine Yönelik Beklentiler

Öğretmenlerin ikinci sıklıkla ifade ettikleri görüşlerden ulaşılan “veli-öğretmen ilişkisine yönelik beklentileri” temasına ilişkin bulgular Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3. Veli-öğretmen ilişkisine yönelik beklentilere ilişkin bulgular

<i>İstenen davranışlar alt kategorisi</i>		
Kod No	Kodlar	f
1	Veli öğretmenle iş birliği içinde olmalı	20
2	Veli öğretmenle iletişim içinde olmalı	13
3	Veli öğretmene saygı duymalı	8
4	Veli öğretmene destek olmalı	8
5	Veli çocuklarının hatalarını kabul etmeli	6
6	Veli okulda sıkıntı meydana geldiğinde ilk olarak öğretmenle iletişime geçmeli	5
7	Veli öğretmene güvenmeli	4
8	Veli öğretmen yönlendirmelerini önemsemeli	4
9	Veli öğretmene değer vermeli	3
10	Veli çocuğunun yanında öğretmenle ilgili olumlu şeyler söylemeli	2
Toplam		73
<i>İstenmeyen davranışlar alt kategorisi</i>		
Kod No	Kodlar	f
1	Veli öğretmene müdahale etmemeli	12
2	Veli her şeyi öğretmenden beklememeli	8
3	Veli öğretmenden hesap sormamalı	5
4	Veli öğretmene önyargılı yaklaşmamalı	5

Tablo 3. Veli-öğretmen ilişkisine yönelik beklentilere ilişkin bulgular (devamı)

<i>İstenmeyen davranışlar alt kategorisi</i>		
Kod No	Kodlar	f
5	Veli öğrenci başarısızlığından öğretmeni sorumlu tutmamalı	2
Toplam		32

Tablo 3’e bakıldığında, resmi ve özel ortaokulda görev yapmakta olan öğretmenlerin “veli-öğretmen ilişkisine yönelik beklentileri” temasının istenen davranış alt kategorisinde 10 kod ve 73 tekrar, istenmeyen davranış alt kategorisinde 5 kod ve 32 tekrar yer alırken, toplam 15 kod altında 105 defa tekrarlandığı görülmektedir. Öğretmenlerin istenen davranışlar alt kategorisinde en çok tek tekrar ettikleri kod “veli öğretmenle iş birliği içinde olmalı” şeklindedir. Öğretmenlerden bazıları koda yönelik olarak görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir: “*Veli çocuğun okuldaki, sınıftaki davranışlarıyla ilgili bilgi sahibi olarak öğretmenle saygı çerçevesinde iş birliği yapmaları gerekiyor*”. “*Öğretmen öğrenciyle ilgili herhangi bir durum ile karşılaşmadığı süre içerisinde de velinin öğretmenle iş birliği*

içinde olması gerekiyor". İstenmeyen davranışlar alt kategorisinde en çok tekrar edilen kod "veli öğretmene müdahale etmemeli" olurken öğretmenlerden bazılarının açıklamaları şu şekildedir: "Bazı veliler kulaktan duyma bilgilerle öğretmenin işine müdahale ediyorlar. Aslında bu durum öğretmene yardımcı olmak yerine köstek oluyorlar". "Velilerden bazıları benim öğrencilere hazırladığım programa karışıyorlar. Öğretmen bir program hazırladıysa o çocuğun ihtiyacına göre hazırlamıştır". Tablo 3'e bakıldığında istenen davranışlar alt kategorisinde az ifade edilen kod "veli çocuğunun yanında öğretmenle ilgili olumlu şeyler söylemeli" olarak yer alırken bu kodu tekrarlayan öğretmenlerden bazıları koda yönelik olarak açıklamalarını şu şekilde ifade etmişlerdir: "Veli öğrencinin yanında okul ve öğretmenle ilgili olumlu şeyler söylemeli çünkü bu durum öğrencinin öğretmene karşı yaklaşımını etkiliyor". İstenmeyen davranışlar alt kategorisinde az ifade edilen kod, "veli öğrenci başarısızlığından öğretmeni sorumlu tutmamalı" şeklindedir. Öğretmenler görüşlerine şu şekilde açıklık getirmişlerdir: "Bazı veliler suçlayıcı tavırlar sergileyebiliyorlar, çocuklarının başarısızlıklarından öğretmeni sorumlu tutuyorlar, çözüm odaklı davranış sergilemiyorlar". "Bazı velilerimiz çocukları istedikleri notu alamayınca öğretmeni suçlayabiliyorlar. Veliler bu doğrultuda çocuğun gelişimini takip etmeden karşı tarafı suçlamamalıdır".

Veli-Okul İlişkisine Yönelik Beklentiler

Öğretmenlerin en az ifade ettikleri görüşlerden ulaşılan "Öğretmenlerin veli-okul ilişkisine yönelik beklentileri" temasına ilişkin bulgulara Tablo 4'te yer verilmiştir.

Tablo 4. Veli-okul ilişkisine yönelik beklentilere ilişkin bulgular

<i>İstenen davranışlar alt kategorisi</i>		
Kod No	Kodlar	f
1	Veli toplantılara devamlı katılım sağlamalı	16
2	Veli okul kurallarına uymalı	7
3	Veli okulla iş birliği sağlamalı	6
4	Veli okul etkinliklerine katılım sağlamalı	2
5	Veli okula güvenmeli ve değer vermeli	2
Toplam		33

Tablo 4'e bakıldığında resmi ve özel ortaokulda görev yapmakta olan öğretmenlerin "veli-okul ilişkisine yönelik beklentileri" temasının istenen davranışlar alt kategorisinde 5 kod ve 33 tekrar yer almaktadır. Veli-okul ilişkisine yönelik istenen davranışlar alt kategorisinde en sık tekrar edilen kod "veli toplantılara devamlı katılım sağlamalı" şeklindedir. Görüşlerini belirten öğretmenlerin bazılarının açıklamalarından bazıları şu şekildedir: "Veli toplantılarına katılım sayısı az, kaliteli eğitim için veli katılımının devamlı ve kapsamlı sağlanması gerekiyor". "Velilerin veli toplantılarına eksiksiz bir biçimde katılmaları beklentisindedir". Öğretmenlerin veli-okul ilişkisine yönelik istenen davranışlar alt kategorisinde az tekrar ettikleri kod "veli okul etkinliklerine katılım sağlamalı" şeklindedir ve koda yönelik görüş belirten öğretmenler koda ilişkin şu ifadelerle yer vermişlerdir: "Velilerin okul etkinliklerine katılmalarını isterim çünkü katıldıkları zaman çocukta ayrı bir özgüven oluşuyor". Bir sonraki aynı sayıda tekrar edilen kod ise "veli okula güvenmeli" şeklindedir ve öğretmenler bu koda ilişkin olarak görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir: "Velinin kaliteli eğitimi elde edebilmemiz açısından okula güvenmesi gerekiyor". "Veli öncelikle okula değer verecek bu şekilde çocuk da veliden bu davranışı görerek okula değer verecektir".

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu araştırmanın bulgularına göre, “ortaokul öğretmenlerinin öğrenci velilerinden beklentileri” saptanırken ortaokul öğretmenlerinin görüşleri üç ana tema altında toplanmıştır. Ortaokul döneminde öğretmenlerin öğrenci velilerine yönelik beklentileri saptanırken elde edilen temalar frekanslarına göre yüksekten düşüğe doğru: “veli-öğrenci ilişkisine yönelik beklentiler, istenen ve istenmeyen davranışlar”, “veli-öğretmen ilişkisine yönelik beklentiler, istenen ve istenmeyen davranışlar” ve “veli-okul ilişkisine yönelik beklentiler” şeklinde sıralanmıştır.

Ortaokul öğretmenlerinin kaliteli eğitimi sağlamak için velilerden beklentilerini saptamak amaçlı yapılan çalışmada öğretmenlerin en çok tekrar ettikleri “veli-çocuk ilişkisine yönelik beklentileri” teması olurken öğretmenlerin, eğitimdeki temel başlangıcın ailede başladığı ve çocuğun okulda aldığı eğitimin devamlılığının yine ailede sağlandığı görüşlerinin olduğu söylenebilir. Bu çalışma sonucu Manolova Yalçın vd. (2020) okul öncesi eğitimde aranan veli profili betimleme amacıyla yaptıkları bilimsel çalışmada da okul öncesi öğretmenleri aranan veli profilini tanımlarken en sık çocuğun gelişimini destekleme sürecinde aranan veli kategorisinin tekrarlanması bulgularıyla paralellik göstermektedir. Öğretmenlerin “veli-çocuk ilişkisi” temasının istenen davranışlar alt kategorisinde en çok tekrar edilen kod, velinin çocuğuna sorumluluklar vermesi gerektiği olmuştur. Buna benzer olarak Acar Ünal (2021) sürdürülebilir okul-aile iş birliğinin oluşturulmasında öğretmenlerin velilerden beklentilerini saptamak amacıyla yaptığı bilimsel araştırmasında velilerin çocuklara görevler vererek sorumluluk bilinçlerinin kazandırılması gerektiği sonuçları bu çalışma sonucuyla benzerlik göstermektedir. Çalışmada öğretmenlerin bir sonraki tekrarladıkları kodlardan biri de velinin çocuğuyla yakından ilgilenmesi gerektiğine yönelik görüşler olmuştur. Bu sonuca benzer olarak Ayyürek vd., (2017) ebeveyn olarak okul öncesi öğretmenlerinin velilerden beklentilerini saptamak amacıyla yaptıkları bilimsel çalışmada velilerin çocuklarıyla yakından ilgilenmeleri gerektiğini vurgulamaları bu çalışmayla benzer sonuçları göstermektedir. Çelik (2005)’de okul-aile ilişkilerinde yaşanan sorunları tespit etmek amacıyla yaptığı bilimsel çalışmasında öğretmenler velilerin çocuklarıyla ilgilenmediklerine vurgu yapmışlardır. İstenen davranışlar alt kategorisinde öğretmenlerin velilerden çocuğun teknoloji kullanımını kontrol altına alınması, ev içerisinde disiplinin sağlanması, veli tarafından çocuğun desteklenmesi, çocuğunu sevmesi ve saygı duyması, velinin çocuğunu akademik olarak yetenekleri ve istekleri doğrultusunda yönlendirmesi, velinin çocuk gelişimi ile ilgili bilgi sahibi olmaları gerektiği, çocuğun okuldaki eğitiminin evde desteklemesi, çocuğa huzurlu ev ortamı yaratması, çocuğun çeşitli gezilere götürülmesi gerektiğini belirtmişlerdir. İlgili alanyazın tarandığında, elde edilen sonuçlara paralellik gösteren sonuçlara rastlanılmıştır (Acar Ünal, 2021; Babaoğlan vd., 2018; Cömert ve Güleç; 2004; Çelikkaya ve Kuş, 2010; Dam, 2008; Demirkasımoğlu ve Erdoğan, 2010; Manolova vd., 2021; Özmert, 2006; Toran ve Özgen, 2018). Öğretmenlerin “veli-çocuk ilişkisi” temasının istenmeyen davranışlar alt kategorisinde velilere yönelik beklentilere bakıldığında, en çok velinin çocuğunu okula sabah kahvaltısını yaptırmadan göndermemeleri gerektiği bilgisi elde edilmiştir. Çinibulak ve Özkaya (2021) hem de Budak vd., (2005) yaptıkları çalışmalarında sabah kahvaltısının öğrenci başarısını artırdığı ve kahvaltı yapan öğrencilerin akademik başarılarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Araştırma sonucunda araştırmaya katılan ortaokul öğretmenleri çocuğa karşı fazla korumacı olunmaması, çocuğu başkalarıyla kıyaslanılmaması, velilerin akademik başarı odaklı olmamaları gerektiği görüşlerine ulaşılmıştır. Bu elde edilen sonuçlar alanyazındaki yapılan çalışma sonuçlarıyla (Acar Ünal, 2021; Aydoğdu ve Selanik Ay, 2016; Babaoğlan vd., 2018; Manolova vd., 2021) örtüşmektedir.

Öğretmenlerin ikinci sıklıkla tekrar ettikleri görüşleri, “veli-öğretmen ilişkisi” teması olurken, Oktay (2020) okul ve aile iletişimine yönelik yaptığı çalışmada öğretmen-veli iletişiminin çocuğun sağlıklı bir birey olarak gelişimi için önemli olduğu sonucuna ulaşmıştır. “Veli-öğretmen ilişkisi” temasının istenen davranışlar alt kategorisine bakıldığında, öğretmenlerin en çok tekrar ettikleri kod velinin öğretmenle iş birliği içerisinde olması gerektiği olmuştur. Çalışma sonucuna benzer olarak öğretmenlerin velilerden beklentilerine ilişkin ilgili çalışmalarda da (Ayık ve Çalışkan, 2015; Babaoğlan, 2018; Gökçe, 2000; Yurtsever, 2019) velilerin öğretmenlerle iş birliği içerisinde olması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Aynı şekilde öğretmenler velilerin kendilerine saygı duyulması, destek verilmesi, velinin çocuklarının hatalarını kabul etmeleri, okulda sıkıntı meydana geldiğinde ilk olarak öğretmenle iletişime geçmesi, öğretmene güvenmesi, velinin öğretmen yönlendirmelerini önemsemesi ve öğrenci başarısızlığından

öğretmeni sorumlu tutmaması gerektiği sonuçlarına ulaşılmıştır. İstenen davranışlar alt kategorisinde elde edilen sonuçlar ilgili alanyazında yapılan çalışma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir (Acar Ünal, 2021; Babaoğlu vd., 2018; Manolova Yalçın vd., 2020; Çelikkaya ve Kuş, 2010; Erdoğan Denizer, 2018; Gökçe, 2000; Kurtuldu, 2010; Kavas ve Hatipoğlu, 2016). Çalışmanın “veli-öğretmen ilişkisi” temasının istenmeyen davranışlar alt kategorisine bakıldığında, en çok tekrar edilen kodun, velinin öğretmenin işine müdahale etmemesi gerektiği görüşü olduğu görülmektedir. Çalışma sonucuna benzer olarak Yurtsever (2019) İmam Hatip ortaokullarında okul ve velilerin birbirlerinden beklentilerinin karşılıklı olarak belirlemek amacıyla yaptığı tez çalışmasında okul yöneticisi ve öğretmenlerin velilerden beklentileri kategorisinde velinin eğitime müdahale etmemesi gerektiği görüşüne ulaşılmıştır. İdeal veli ve okulöncesinde aranan veli profillerini tanımlama amaçlı yapılan çalışmalarda da öğretmenin eğitime müdahale etmemesi gerektiği sonuçları elde edilmiştir (Babaoğlu vd., 2018; Manolova Yalçın vd., 2020). Velinin her şeyi öğretmenden beklemesi, öğretmenden hesap sorması, öğretmene karşı önyargılı olması, öğrenci başarısızlığından öğretmeni sorumlu tutması şeklindeki davranışların öğretmenlerin kendilerine karşı yapılmasını istemediği davranışlar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İlgili alanyazında bu sonuçlara paralel olarak yapılan çalışma sonuçları da mevcuttur (Acar Ünal, 2021; Babaoğlu vd., 2018; Külünkoğlu, 2017; Koç, 2019).

Öğretmenlerin kaliteli eğitimi elde edebilmek için velilerden beklentileri kapsamında az ifade ettikleri görüşleri, “veli-okul ilişkisi” teması olurken bu sonuç, okul-aile iş birliğinin çocuğun evdeki eğitiminin okulda, okuldaki eğitiminin evde pekiştirilerek iş birliği içerisinde ilerlemesi kaliteli eğitimin sağlanması için önemli olduğu söylenebilir. Acar Ünal (2021), öğretmenlerin öğrenci velilerinden beklentilerini saptamak amacıyla yaptığı tez çalışmasında, “okulla iş birliğine yönelik beklentileri” kategorisinin tekrarlanması bu çalışmayla benzerlik göstermektedir. “Veli-okul ilişkisi” temasının istenen davranışlar alt kategorisine bakıldığında, öğretmenlerin en çok tekrar ettikleri kod, velinin toplantılara devamlı katılım sağlanması gerektiği görüşü olurken, bu sonuca paralel olarak ilgili araştırmalarda okul-veli iş birliğine yönelik çalışmalarda (Çakır ve Yavuz, 2020; Gökçe, 2000) öğretmenlerin velilerden toplantılara katılım sağlanmasını beklediklerine yönelik sonuçlar elde edilmiştir. İlgili alanyazında velinin toplantılara devamlı katılımının öğrenci başarısını olumlu yönde etkilediği gibi aynı zamanda öğretmene ve veliye yararlı olabileceğine yönelik yapılan çalışma sonuçları mevcuttur (Kaçar, 2019; Yıldırım ve Dönmez, 2008). Öğretmenler velilerin okul kurallarına uymasını, okulla iş birliği sağlanmasını, okul etkinliklerine katılmasını beklediklerine yönelik görüşleri elde edilmiştir. İlgili alanyazına bakıldığında çalışma sonuçlarına benzer olarak elde edilen çalışmalar da mevcuttur (Ayyürek vd., 2017; Babaoğlu vd., 2018; Cömert ve Güleç, 2004; Gökçe, 2000; Manolova Yalçın vd., 2020; Yıldırım ve Dönmez, 2008; Yurtsever, 2019).

ÖNERİLER

Bu başlık altında araştırma bulgularından elde edilen sonuçlara dayalı olarak çözüm önerileri sunulmuştur.

Veli-Çocuk İlişkisine Yönelik Öneriler

Araştırma bulguları genel olarak derlendiğinde, velinin çocuğuna karşı çocuk gelişiminin evreleri konusunda bilinçli ve sorumluluklarının farkında olan veli olarak yaklaşmaları beklenilmektedir. Öğretmenler, velilerden öğrencilere karşı istenilen davranışları uyguladığı ve istenilmeyen davranışları uygulamadığı zaman kaliteli eğitimi elde etmek mümkün olduğunu ileri sürmüş olduklarından dolayı veli-öğrenci ilişkisine yönelik öğretmenlerin belirttiği görüşler doğrultusunda: Veli çocuğunun kayıtlı olduğu okul yetkilileri tarafından okul vizyonuna uygun ve kaliteli eğitimi elde edebilmek amacıyla haftada 2 veya 3 gün olmak üzere zorunlu olarak ilgili öğretmenler tarafından velilerin boş zamanlarına uygun zamanlara ayarlanarak çevrimiçi olarak veya internet sıkıntısı yaşayan aileler için de yüz yüze olarak eğitimler verilebilir. Eğitimin zorunlu yapılmasının nedeni velilerin eğitimin öneminin farkında olmayıp, çocuğun eğitimini ikinci plana atabilme ihtimalleri olabilmektedir.

Veli-Öğretmen İlişkisine Yönelik Öneriler

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular genel olarak derlendiği zaman öğretmenler, kendi yerini ve sorumluluğunun farkında olan, ne yapıp ne yapmayacağını bilen ve öğretmenle iletişim konusunda bilinçli veli görmek istediklerini belirtmişlerdir. Bu bulgulardan yola çıkarak veli-öğretmen ilişkisine yönelik öğretmenlerin belirttiği görüşler doğrultusunda: Öncelikle veli ve öğretmenin birbirini tanıması ve beklentilerinin açıkça ortaya koyulması için samimi bir ortamda sohbet amaçlı oturumlar düzenlenebilir. Velilerin öğretmenlere karşı olumsuz davranışlarının altındaki neden, öğretmenin hep öğrenciyle ilgili olumsuz durumlar ortaya çıktığında iletişim kurması olabilir. Bu yüzden de öğretmenler daha çok çocukla ilgili olumlu durumlarla karşılaştığı süreçlerde de veliyle iletişim kurabilir ve veli yardımına ihtiyaç duyulduğunu veliye hissettirebilir.

Veli-Okul İlişkisine Yönelik Öneriler

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular genel olarak derlendiği zaman öğretmenler, velinin okulla iş birliği içerisinde okul yönlendirmelerini dikkate alarak ilerlemesi gerektiği belirtilmiştir. Bu bulgulardan yola çıkarak veli-okul ilişkisine yönelik öğretmenlerin belirttiği görüşler doğrultusunda: Okulda velinin eğitime katılması amaçlı, okulda uyulması gereken kurallar belirlenirken velilerin de görüşleri alınabilir. Ayrıca eğitim-öğretim dönemi içerisinde sık sık velilere uyulması gereken okul kurallarına yönelik hatırlatmalar yapılabilir, çocukların kaliteli eğitim alabilmeleri için veli yardımına ihtiyaç duyduklarını belirtebilir ve hissettirebilirler.

KAYNAKÇA

- Acar Ünal, M. (2021). *Sürdürülebilir bir okul-aile işbirliğinin oluşturulmasında öğretmenlerin velilerden beklentileri* (Yüksek Lisans tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No: 673601).
- Aslanargun, E. (2007). Okul-aile işbirliği ve öğrenci başarısı üzerine bir tarama çalışma. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(18), 120-121. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/manassosyal/issue/49947/640068>
- Avcı, F., ve Akdeniz, E.C. (2021). Okul öncesi öğretmenlerinin bakış açısından okul öncesi Eğitimde veli kaynaklı yaşanan sorunlar ve çözümleri. *Uluslararası Akademik Sosyal Kaynaklar Dergisi*, 6(25), 916-927. <https://doi.org/10.31569/ASRJOURNAL.254>
- Aydın, İ. (2021). *Eğitim ve öğretimde etik* (11.baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Aydın, S. ve Bayazıt, I. (2021). Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirlik. Çelebi, M (Eds). *Nitel araştırma yöntemleri* (s. 182-206, 1. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Aydoğdu, B., ve Selanik Ay, T. (2016). Sınıf öğretmenlerinin aile katılımına yönelik görüşleri. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (23), 562-590. <https://doi.org/10.14520/adyusbd.04626>
- Ayık, A. ve Çalışkan, N. (2015). Okul aile birliği ve velilerle iletişim. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 69-82. <https://dergipark.org.tr/en/pub/aeusbed/issue/1446/17439>
- Ayyürek, O., Sak, R., Şahin Sak, İ. T., ve Taşkın, N. (2017). Ebeveyn olarak okul öncesi öğretmenleri: Nitel bir çalışma. *Türk Online Nitel Araştırma Dergisi*, 8(2), 272-290. <https://doi.org/10.17569/tojqi.308590>
- Babaoğlan, E., Çelik, E. ve Nalbant, A. (2018). İdeal öğrenci velisi üzerine nitel bir çalışma. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 51-65. <https://doi.org/10.19160/ijer.370497>
- Balkar, B. (2009). Okul aile işbirliğine ilişkin veli ve öğretmen görüşleri üzerine nitel bir çalışma. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(36), 105-123. <https://app.trdizin.gov.tr/publication/paper/detail/TVRFMU56azRPQT09>
- Batdı, V. (2021). Nitel verilerin toplanması ve analizi. Çetin, B., İlhan, M., ve Şahin, M. Ş (Eds). *Eğitimde araştırma yöntemleri. Temel kavramlar, yöntemler ve süreçler* (s. 201-225, 1. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Bayraktar, V., Ercoşkun, M. H., Ersoy, F., Gökçe, S., Karaçöp, A., Maykoyunlu, Z. ve İnaltekin, T. (2020). *Teori ve uygulamalarıyla eğitimde aile katılımı* (1. baskı). Ankara: Pegem Akademi. <https://doi.org/10.14527/9786257228336>
- Berger, E. (1991). *The school and home working together. Parents as partners in education* (1st edition). Publisher: Maxwell Macmillan.
- Bierman, K.L., Morris, P. A. and Abenavoli, R. M. (2017). Parent engagement practices improve outcomes for preschool children. *Pennsylvania State University: Edna bennet Pierce Prevention Research Center*. https://www.peopleservingpeople.org/wp-content/uploads/2017/02/Parent_Engagement_Preschool_Outcomes.pdf
- Budak, N., İnceiş, N., Kovalı, S. ve Özer, E. (2005). Kahvaltının öğrencinin beslenmesine katkısı ve akademik başarıya etkisi. *Beslenme ve Diyet Dergisi*, 32(1), 47-54. <https://beslenmevediyetdergisi.org/index.php/bdd/article/view/423/357>
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2020). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* (29. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Cömert, D. ve Güleç, H. (2004). Okulöncesi eğitim kurumlarında aile katılımının önemi: Öğretmen-aile-çocuk ve kurum. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 131-145. <http://acikerisim.aku.edu.tr/xmlui/handle/11630/3302>

- Çakır, E. ve Yavuz, M. (2020). Ortaokullarda aile katılımına yönelik okul müdürlerinin görüşleri. *Uluslararası Karamanoğlu Mehmetbey Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 17-34. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ukmead/issue/55651/692732>
- Çamlıbel Çakmak, Ö. (2010). Okul öncesi eğitim kurumlarında aile katılımı. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(20), 1-18. <https://doi.org/10.11616/AbantSbe.256>
- Çelik, N. (2005). *Okul-aile ilişkilerinde yaşanan sorunlar* (Yüksek Lisans tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No: 189017).
- Çelikkaya, İ. ve Kuş, Z. (2010). Sosyal bilgiler öğretimi için sosyal bilgiler öğretmenlerinin beklentileri. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 69-91. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yyuefd/issue/13710/165990>
- Çinibulak, S. ve Özkaya, İ. (2021). Düzenli sabah kahvaltısı yapmanın öğrenci motivasyonuna etkisinin belirlenmesi. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(29), 301-313. <https://dergipark.org.tr/en/pub/egitimvetoplum/issue/68043/1054153>
- Dam, H. (2008). Öğrencinin okul başarısında aile faktörü. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7(14), 75-99. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/hititilahiyat/issue/7691/100764>
- Demirkasımoğlu, N. ve Erdoğan, Ç. (2010). Ailelerin eğitim sürecine katılımına ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 16(3), 399-431. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kuey/issue/10331/126632>
- Erakın, B. (2019). *Ortaokullarda veli-okul işbirliği: Çoklu durum çalışması* [Yüksek Lisans tezi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No: 591328).
- Erdoğdu Denizler, O. (2018). *Okul yöneticisi, öğretmen ve veli görüşlerine göre öğrenci denetlenmesinin okul iklimine olan etkisinin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi). KKTC Yakın Doğu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Lefkoşa.
- Ersoy, A., Bayır, G. Ö. ve Güvey, E. (2010). İlköğretimde proje çalışmaları: Sınıf öğretmenlerinin velilerden beklentileri. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(3), 157-170. https://www.academia.edu/30916432/%C4%B0lk%C3%B6%C4%9Fretimde_Proje_%C3%87al%C4%B1%C5%9Fmalar%C4%B1_S%C4%B1n%C4%B1f_%C3%96%C4%9Fretmenlerinin_Velilerden_Beklentileri
- Gelişli, Y. (2018). Öğretmen yetiştirme sistemimizde etik. Ergün, M., Oral, B., ve Yazar, T (Eds). *Öğretmen yetiştirme sistemimiz. (Dün, bugün ve yarın)* (s. 131-180, 1.baskı). Ankara: Pegem Akademi. DOI 10.14527/9786052415139.
- Girişken, N. (2010). Çocuk eğitiminde ailenin etkisi. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 5(23), 141-159. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunizfd/issue/2969/41132>
- Goodall, J. and Vorhaus, J. (2011). Review of best practice in parental engagement. *London: Department for Education, Research Report*. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/182508/DFE-RR156.pdf
- Gökçe, E. (2000). İlköğretimde okul aile işbirliğinin geliştirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(7), 204-209. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/pauefd/issue/11136/133222>
- Güzelyurt, T., Birge, F. ve Ökten, A. (2019). Okul öncesi öğretmenlerinin aile katılımına ilişkin görüşleri. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 2(1), 64-74. <https://doi.org/10.33400/kuje.538425>
- Hill, N. E. and Taylor, L. C. (2004). Parental school involvement and children's academic achievement: Pragmatics and Issues. *Current Directions in Psychological Science*, 13(4), 161-164. <https://doi.org/10.1111/j.0963-7214.2004.00298.x>
- İşmen Gazioğlu ve Mertol İlgar (2018). *Öğretmen ve öğretmen adayları için rehberlik* (7. baskı). İstanbul: Pegem Akademi. <https://doi.org/10.14527/9786050022124>

- Jeynes, W. (2005). A meta-analysis of the relation of parental involvement to urban elementary school student academic achievement. *Urban Education*, 40(3), 237–269.
<https://doi.org/10.1177/0042085905274540>
- Kaçar, İ. (2019). *Veli toplantılarına yönelik sınıf öğretmenlerinin görüşleri: Fenomenoloji bir çalışma* (Yüksek Lisans tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No: 547967)
- Kahraman, E. (2022). *Sınıf öğretmenlerinin öğrencilerin ders başarısını artırmaya yönelik velilerden beklentileri* (Yayımlanmamış Tezsiz Yüksek Lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Kavas, E. and Hatipoğlu, A. (2016). Veli yaklaşımlarının öğretmen performansına etkisi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi*, 5(4), 1012-1034. <https://doi.org/10.15869/itobiad.90789>
- Kısa Ön, F. (2021). *Okul öncesi eğitimde okul-aile işbirliği konusunda yönetici, öğretmen ve veli görüşleri* (Yayımlanmamış Tezsiz Yüksek Lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Koç, M. H. (2019). Zor velilerle baş etme stratejilerine ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşleri. *Trakya Eğitim Dergisi*, 10(2), 394-411. <https://doi.org/10.24315/tred.606480>
- Kulak, R. (2020). Okul-veli işbirliği, sorunları ve çözüm önerileri. *Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 6(31), 1628-1640. <https://doi.org/10.31589/JOSHAS.416>
- Kurtuldu, B. S. (2010). *Okulöncesi eğitiminde okul aile ilişkilerinde yaşanan sorunların öğretmen ve veli görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No: 261125)
- Külünkoğlu, T. (2017). Ortaokul öğretmenlerinin öğretmene saygı değerine ilişkin görüşleri. *Asya'dan Avrupa'ya Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 11-22.
<https://dergipark.org.tr/en/pub/asya/issue/31512/333903>
- Lindberg, E. and Demircan, A. (2016). Ortaöğretim okullarında aile katılımının değerlendirilmesi: Aile katılım ölçeği veli ve öğretmen formlarının türkçeye uyarlanması. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 2(3), 64-78. <http://cije.cumhuriyet.edu.tr/tr/download/article-file/48666>
- Manolova, Yalçın, O., Durmuşoğlu, S.N. ve Ateş, M.A. (2020). Okul öncesi eğitimde aranan veli profili. *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 2(2), 1-23.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/usbed/issue/53691/661118>
- MEB. (2013). *Okul öncesi eğitim programı ile bütünleştirilmiş aile destek eğitim rehberi*. Ankara. https://anaokulu.cu.edu.tr/_file/OBADER_2013.pdf
- Oktay, F. (2020). Okul ve aile iletişimi: Okul öncesi eğitim ve ebeveyn ilişkileri örnekleme. *European Journal of Educational and Social Sciences*, 5(2), 113-122.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ejees/issue/57558/806342>
- Özden, Y. (1999). *Eğitimde dönüşüm. Eğitimde yeni değerler* (2.Baskı) Ankara: Pegem A Yayınları.
<https://doi.org/10.14527/9789756802021>
- Özdiñ, T. (2014). *Okul öncesi eğitimde aile katılımında sosyal medya kullanımı: Bir durum çalışması* (Yüksek Lisans tezi). Ulusal Tez Merkezi. (Tez No. 383893).
- Özmert, E. N. (2006). Erken çocukluk gelişiminin desteklenmesi-III: Aile. *Çocuk sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 49(3), 256-273. http://www.cshd.org.tr/uploads/pdf_CSH_219.pdf
- Sönmez, V. ve Alacapınar, G. F. (2019). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri* (7. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şahin, M. (2011). *Etkili okul ve aile ilişkisine dair öğretmen algıları: İstanbul ili Anadolu yakası örneği* (Yüksek Lisans tezi). Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 296626)
- Tezel Şahin, F. ve Ünver, N. (2005). Okul öncesi eğitim programlarına aile katılımı. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13(1), 23-30. <https://app.trdizin.gov.tr/makale/T0RFek5UZzQ>

- Tinkler, B. (2002). *A review of literature on Hispanic/Latino parent involvement in K-12 education*. University of Denver. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED469134.pdf>
- Toran, M. ve Özgen, Z. (2018). Okul öncesi eğitimde aile katılımı: Öğretmenler ne düşünüyor, ne yapıyor? *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 6(3), 229-245. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/enad/issue/40655/490112>
- Tutar, H. ve Erdem, A, T. (2020). *Örnekleriyle bilimsel araştırma yöntemleri ve SPSS uygulamaları* (1. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (12. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, C. ve Dönmez, B. (2008). Okul-aile işbirliğine ilişkin bir araştırma (İstiklal İlköğretim Okulu Örneği). *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(23), 98-115. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/esosder/issue/6137/82337>
- Yurtsever, İ. (2019). *İmam Hatip ortaokullarında okul ve velilerin birbirlerinden beklentilerinin karşılıklı olarak belirlenmesi* (Yüksek Lisans tezi). Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 600250).